

Камілова М. С.

*студентка 3-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична
академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ АДВОКАТУРИ В СРСР ЗА ЧАСІВ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНО ВІЙНИ

велика вітчизняна війна, яка розпочалася 22 червня 1941 р., зажадала проведення невідкладних змін у діяльності державного апарату та громадських організацій. відповідно, не обійшли стороною зміни і радянську адвокатуру.

у перший же день війни Президія верховної ради срср прийняла указ «Про воєнному стані», згідно якого в місцевостях, переведених на воєнний стан, всі справи прозлочини, що мали на меті порушення державної безпеки та громадського порядку, передавалися на розгляд військових трибуналів. в період війни, радянські адвокати продовжували брати участь в судових процесах. Найбільш сучасний дослідник а.я. кодинцев, зазначав, що найбільш складним для адвокатів в цей період-це була участь у роботі військових трибуналів. Згідно із указом Президії верховної

ради срср, яким було затверджено положення «Про військові трибунали в місцевостях, оголошених на військовому положенні, і районах воєнних дій». дане положення, надавало право військо- вим трибуналам розглядати справу через 24 години після вручення обвинуваченому обвинувального висновку. вони розглядали справи у складі трьох постійних членів. стаття 111 діючої на той час конституції сср, містила в собі таке право обвинуваченого як право на захист, тобто право на адвоката. але в умовах бойових дій, запрошення адвоката було фактично неможливим. тобто справа могла розглядатися без участі як адвоката, так і прокурора. і як наслідок – неможливо в даних умовах говорити про якісний захист. воєнний час зумовило постановку дещо інших завдань перед спеціальними юридичними курсами. так, якщо раніше їх основна задача зводилася до підвищення кваліфікації, то

тепер курси були покликані «... дати можливість знову приходити працівникам отримати підготовку з основних питань радянського законодавства».

З метою підготовки нових кадрів адвокатури за рішенням Нкю рсФср на спеціальних шестимісячних курсах було підготовлено 500 чоловік, які повинні були бути направлені стажистами в колегії адвокатів.

у воєнні роки одним з ключових моментів надання юридичної допомоги стало своєчасне юридичних порад, послуг військовослужбовцям, членам їх сімей та інвалідам вітчизняної війни. Перш за все, був збільшений перелік випадків, коли зазначеним особам юридична допомога надавалася безкоштовно. так, у листі Нкю срср від 6 березня 1943 р. «Про надання юридичної допомоги військовослужбовцям, членам їх сімей та інвалідам вітчизняної війни» вказувалося, що військовослужбовці, члени їх сімей та інваліди вітчизняної війни отримують безкоштовну юридичну допомогу з питань, пов'язаних з пільгами та матеріальним забезпеченням, а також у разі ведення в суді справи приватного обвинувачення, але за умови, якщо вони є потерпілими. крім того, Нкю срср поклав на президії колегій обов'язок по виділенню для надання юридичної допомоги даній категорії осіб найбільш досвідчених і кваліфікованих адвокатів. організовувалося широке надання безкоштовної юридичної допомоги в госпіталях, на призовних пунктах при проведенні мобілізаційних заходів. При цьому адвокати поєднували виконання своїх безпосередніх трудових обов'язків з активною пропагандою радянського права, проводячи акції з роз'яснення положень діючого законодавства населенню.

діяльність адвокатів складалася не тільки зі звичних професійних обов'язків. до них додалася величезна робота по сприянню в розв'язанні житлових та пенсійних питань, користування пільгами і багатьох інших гострих проблем, породжених війною. адвокати також брали участь у долях сиріт, спільно з громадськістю займалися їх працевлаштуванням, приміщенням у дитбудинку і навчальні заклади. адвокати не залишилися осторонь і від компаній по збору коштів у фонд оборони країни.

у міру звільнення радянської території від ворога відновлювалася і налагоджувалася робота багатьох державних установ і організацій, в тому числі і юридичних. у зв'язку з цим зростала і необхідність в підвищенні якості юридичної допомоги, наданої адвокатами громадянам, установам, підприємствам і організаціям. саме на це звертав увагу Нкю срср у своїх наказах, інструкціях, директивних листах, виданих у цей час. особливо хочеться відзначити наступні нормативні документи Нкю срср: наказ № 21 від 19 березня 1943 р. «Про поліпшення роботи юридичних консультацій колегії, адвокатів», наказ № 48 «Про стан кадрів адвокатури», інструкція № 64 від 26 грудня 1944 р. «Про організації контролю за якістю роботи адвокатів », директивний лист № д-14 від 21 квітня 1945 р.» Про контроль за якістю роботи адвокатів, що обслуговують установи, підприємства і організації».

до кінця 1944 р. вся територія радянського союзу була звільнена від німецько-фашистських загарбників, і військові дії були перенесені за межі державного кордону срср. На звільненій від ворога території відновлювали свою роботу всі партійні і радянські органи, в тому числі і органи адвокатури. у 1944 р. в період з 18 по 21 жовтня в москві Нкю срср вперше за останні чотири роки скликав нараду начальників відділів адвокатури Нкю союзних республік і голів президій колегій адвокатів, на якому важливе місце зайняли питання, пов'язані зі зміцненням кадрів адвокатури та організації контролю за якістю роботи адвокатів. у цілому по срср на 1 січня 1945 р. налічувалося 8150 адвокатів та стажистів, об'єднаних у 157 колегіях адвокатів.

таким чином, аналіз джерел дозволяє зробити висновок, що в роки війни адвокати з честю винесли суворі випробування, успішно виконавши покладені на них функції по забезпеченню гарантій законних прав та інтересів громадян, їх захист в рамках кримінальних і цивільних справ.